

Tradicija politiniame gyvenime

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS

Tradicija politiniame gyvenime vaidina didesni vaidmenį negu iš sykiro atrodo. Pirmu žvilgsniu žvelgiant, politinė sritis tenka laikyti tuo, kas siejasi su kasdieniniu gyvenimu, su aktualiais uždaviniais, su žmonių susiorganizavimais jų bendram veikimui. Dėl to į politinę sritį paprastai žiūrima kaip į šio laiko žmonių uždavinį. Dėl to būtų galima galvoti, kad tradicija čia yra greičiau stabdis, negu ramstis. Ir įvairios revoliucijos, griūnančios išgyvenančius politinius organizmus, kalba už tai, kad tradicinės politinės struktūros visuomeniniam gyvenimui yra greičiau neigiamas faktorius. (Žodis tradicija šiame svarstyme yra kažkas, ką galima trumpai apibrėžti palikimu. Tai reiškia, kad tai yra kažkas realaus, bet kartu tai yra tas, kas ateina iš praeities. Tradicija yra tokia aktualybė, kurios negalima kildinti vien iš dabar gyvenamos tikrovės).

Tačiau yra ir kita politinės realybės pusė. Žmonių organizavimosi pastangose yra kažkas pasiliekančio. Čia ne retai pasilieka kai kas, ko jokios revoliucijos neįstengia pakeisti. Norėdami šį politinės realybės bruožą suprasti pradėkime galvoti, kad žmogus yra individuali būtis ir savaimingas asmuo. Ir jam nėra visi paprasta ir savaime suprantama, kad jis turi paklusti plačiai organizacijai, t.y. politinei sąrangai. Nepaisant žmogaus neabejotino dvasingumo, konkrečiam žmogui šios sąmonės dažnai pritrūksta. Kai kurios politinės teorijos, turėdamos tai prieš akis, į politinį gyvenimą yra linkusios žiūrėti kaip į prievartinį reiškinį. Tai, žinoma, yra per daug susiaurinta materialistinė politinio gyvenimo samprata. Tačiau reikia sutikti, kad norint ką nors organizuoti, veikti, neišvengiama yra, kad kas nors tai pradėtų. Tačiau tokio pradininko uždavinys yra neišmatuojamai sunkus. Tiesa, kad žmogaus prigimtyje yra igimtas visuomeninis linkimas, tačiau jam pastoviai reikštas yra daug kliūčių. Politiniam gyvenimui yra reikalingas toks žmogus, kuris sugebėtų solidarai veikti ir tada, kada, einant savo individualia galvosena, jam neatrodytų tikslinga. Pasilikę gyvenime politiniai simboliai ar tradicijos palengvina žmogui būti aktyviu politinės sąrangos dalyviu.

Žmogus yra individualiai Polockas, Vitebskas, Mogilevas, Orša, Minskas, Storodubas, Bobruiskas, Homelis, Toropekas tada dar buvo Lietuvoje, o rusai jau buvo nušaukiami per visą Sibirį iki Pacifiko. Bet ne į Vakarus! Čia stovėjo dar vis nepalenkiama Lietuva!

Ar įvertino ir ar įvertina šitai Europa? Ar mato tai, už ką turėtų būti dėkinga Lietuvai? Pagaliau armatome mes patys? O ir pamatė, ar praveriame akis ir kitiems?

veikiantis centras ir pagal savo asmeninį apsisprendimą veikiantis veiksnys. Dėl to sukurti politinį organizmą, kuris daugeliu atžvilgių išsina anapus individualių tikslų ir asmeninio supratimo, yra toks uždavinys, kurį žmonės nelengvai supranta, pasisavina ir įvykdo. Dėl to žmonijos istorija liudija, kad valstybių sukūrimas yra palyginti vėlyvas reiškinys įvairių kultūrų istorijoje. Galima sakyti, kad sugebėjimas sukurti valstybę liudija aukštesnio lygio subrendimą. Tautos lengviau save supranta kaip žmones, turinčius kažką tarp savęs bendro, negu save suvokia kaip valstybę. Valstybė šiuo atveju galime apibrėžti kaip tokią vienybę, kuri sugeba bendrai ir tikslingai veikti. Tauta tuo tarpu tenkinasi pačiu bendru buvimu ir vieningo visus apimančio veikimo neišvysto. Dėl to teisingai šią tiesą įžvelgė poetas Vergilijus, kuris, apdainuodamas pagrindinį Vakarų visuomenėje politinio organizmo, būtent Romos, įsisteigimą, sako, kad labai sunku buvo įkurti Romą, suprantamą kaip politinį organizmą.

Toliau mes galime pastebėti kitą valstybinio gyvenimo bruožą, kuris yra naudingas, studijuojant tradicijos vaidmenį politiniame gyvenime. Juo yra istorinis faktas, kad kartą sukurta valstybinė sąranga, nors iš pradžių silpna ir trapi, ilgai išlaikoma ir plačiai paskleista pažiūra, kad etnografinė Lietuvos kadaise buvo atvykę romėnai, atsinešdami savo valstybinę tradiciją. Dalykas, kuris stebina mus šiais laikais, tai faktas, kad Vilniaus valstybinė tradicija, būdama paremta senoviška nekrikščioniška religija, taigi nebūdama religijai neutrali, sugebėjo telti ir globoti krikščioniškas tautas, jų už tai nepersiekdama.

Atskirą ir labai aktyvią valstybinę tradiciją lietuvių tautoje sudaro Nepriklausomos Lietuvos įsisteigimas, apgynimas ir išlaikymas šio šimtmečio pradžioje. Ir šiandien okupuotoje Lietuvoje,

no ateitininkus prisitaikyti naujiems reikalavimams. Tačiau jis rado reikalo pastebėti, kad teisingame kaitos vyksme yra nuolatinis tęstinumas.

Dabar galime pereiti prie Lietuvos valstybės realybės išlikimo ir kartu prie klausimo, kiek valstybinė tradicija yra naudinga, kuriant, išlaikant ir ginant valstybines realybes.

Dvi reikšmingos Lietuvos valstybinės tradicijos šia prasme yra vertos mūsų dėmesio. Tai Didžioji Lietuvos kunigaikštija nuo 13 iki 18 šimtmečio ir nepriklausomoji Lietuva šio šimtmečio pradžioje. Šios dvi valstybinės tradicijos turi tarpusavį ryšį, bet jos nėra viena ir ta pati tradicija. Tiesa, kad vargiai, ar lietuvių valstybės sąmonė būtų taip atgijusi ir veiksmingai pasireikšusi šio šimtmečio pradžioje, jei nebūtų buvę Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos. Tai suprato Nepriklausomos Lietuvos steigėjai. Pirmasis prezidentas Antanas Smetona, pradėdamas Nepriklausomos Lietuvos statybą, yra pareiškęs: mes atkuriamo Lietuvos valstybę, nors siauresnėmis ribomis.

Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos tradicija yra toks didelis valstybinio genijaus pasireiškimas, kad šv. Kazimiero laikais mąstantys žmonės, norėdami jo kilmę išsiaiškinti, nerado galimybės tai padaryti kitaip, kaip ją jungiant su Romos imperija. Tada buvo išdirbta ir plačiai paskleista pažiūra, kad etnografinė Lietuvos kadaise buvo atvykę romėnai, atsinešdami savo valstybinę tradiciją. Dalykas, kuris stebina mus šiais laikais, tai faktas, kad Vilniaus valstybinė tradicija, būdama paremta senoviška nekrikščioniška religija, taigi nebūdama religijai neutrali, sugebėjo telti ir globoti krikščioniškas tautas, jų už tai nepersiekdama.

Atskirą ir labai aktyvią valstybinę tradiciją lietuvių tautoje sudaro Nepriklausomos Lietuvos įsisteigimas, apgynimas ir išlaikymas šio šimtmečio pradžioje. Ir šiandien okupuotoje Lietuvoje,

Skulpt. Vytautas Kašuba

Kęstutis

nepaisant okupantų ignoravimo ir smeižtų, ši tradicija yra gyva ir kaip tikrovė, ir kaip legenda.

Nepriklausomos Lietuvos visuomeninis moderniais metodais susiorganizavimas valstybiniam gyvenimui, yra tokia vertybė, kuri, atrodo, juo toliau, juo labiau bus susižavėjimo ir pasididžiavimo objektas lietuviams. Ypatingo dėmesio ši tradicija yra verta dėl to, kad ją kūrė labai priešingų ideologijų žmonės: liberalistinio, socialistinio ir krikščioniškos demokratijos nusiteikimo. Liberalizmas lietuviškoje visuomenėje buvo piktas krikščionybės atžvilgiu. Lietuvos socialistai tada buvo netoli atsitraukę nuo marksistinio komunizmo, kuris buvo nepalankus tautinei valstybei. Lietuviai krikščionys demokratai buvo naujas sąjūdis, jokių būdu dar neįleidęs šaknų tradicinėje katalikiškoje visuomenėje. Daugelio tikinčiųjų yra buvo nesuprantamas. Ir jeigu šitokių skirtingų krypčių atstovams pavyko susitelkti valstybės kūrimo darbu, tai tas liudija jų aukštą valstybinio atstovumo supratimą ir jo norą. Ir tai yra brangi valstybinės vienybės tradicija.

Dabar perikime svarstyti šią valstybingumą palikimą ir būtent trijų politinių veiksmų vaidmenį, kurie yra gyvi mūsų visuomenėje. Jie yra: Vlikas, Altas ir Bendruomenė. Jie visi yra kilę iš Nepriklausomos Lietuvos, bet kiekvienas savaip tebetiesia lietuvišką valstybinę tradiciją. Reikia pridurti, kad mūsų visuomenėje nėra išlikusio veiksnio, kuris būtų kilęs iš Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Gerai tai, ar ne, bet jo čia neturime. Mūsų ryšys su Didžiosios Lietuvos kunigaikštija yra tik literatūrinio ar istorinių studijų pobūdis.

Kas kita yra su Nepriklausoma Lietuva. Ji yra gyva mūsų visuomenėje šiomis trimis visuomeniniais apraiškomis, kurios tęsia jos tradiciją. Patyrinėkime šią trijų veiksmų charakteristikas, kad galėtume įvertinti jų naudą ar nenaudą. Pradėkime nuo Vliko. Vlikas yra junginys tų jėgų ar srovių,

kurios kūrė Nepriklausomą Lietuvą ir ją išlaikė ligi okupacijų. Šis veiksnys turi tikslą vadovauti kovai už Lietuvos išlaisvinimą. Jį yra įsijungusios kai kurios politinės grupės, atsiradusios vėliau. Taigi, žiūrint tradiciniu žvilgsniu, šis veiksnys tiksliai atstovauja tam, kuo jis vadinasi.

Pereikime dabar į Altą. Jo ryšys su Nepriklausoma Lietuva yra realus, bet visai skirtingo pobūdžio nuo Vliko. Tai yra Jungtinių Amerikos Valstybių lietuvių organizacijų sambūris padėti Lietuvos valstybei išsikurti, bendradarbiaujant su JAV vyriausybe ir su lietuviška Amerikos visuomene. JAV vyriausybė Altas veikia savo informacijomis bei prašymais, o lietuviška visuomenė rinkimu aukų Lietuvos reikalams. Galima pridurti, kad panašus į Altą junginys nėra vidurinėje lietuvių išsivijoje. Visai panašus organizacijų junginys veikia Argentinoje ir kooperuoja su vietos valdžia. Gal kiek kitaip Kanados lietuvių veikia savo vyriausybę.

Visai savito pobūdžio veiksnys yra Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Ji yra ne tiek Lietuvos valstybės atstovas, kiek gyvas ir labai veiksmingas atstovas tos visuomenės, kuri išaugo ir susiformavo Nepriklausomoje Lietuvoje. Bendruomenė yra tos tradicijos tęsėja pasaulyje. Kadangi Lietuvos valstybės gyvenime visuomenėje. Jie yra: Vlikas, Altas ir Bendruomenė. Jie visi yra kilę iš Nepriklausomos Lietuvos, bet kiekvienas savaip tebetiesia lietuvišką valstybinę tradiciją. Reikia pridurti, kad mūsų visuomenėje nėra išlikusio veiksnio, kuris būtų kilęs iš Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos. Gerai tai, ar ne, bet jo čia neturime. Mūsų ryšys su Didžiosios Lietuvos kunigaikštija yra tik literatūrinio ar istorinių studijų pobūdis.

Ir reikia džiaugtis, kad PLB Lietuvos valstybingumo reikalo nepamiršta, turi labai gyvą visuomeninį apraiškoms, kurios tęsia jos tradiciją. Patyrinėkime šią trijų veiksmų charakteristikas, kad galėtume įvertinti jų naudą ar nenaudą. Pradėkime nuo Vliko. Vlikas yra junginys tų jėgų ar srovių, (Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

- Kas išpučiama ir kas pamirštama.
- Tradicija politiniame gyvenime.
- Ir kas daugiau? Žvilgis į fotorealizmą.
- Kultūrinė kronika.
- Jotvingių kalbos žodynėlis?
- D. Mickutės-Mitkienės eilėraščiai.
- Smuikai ir fleita „Margučio“ koncerte.
- Įspūdžiai po kreivuoju tiltu.

Kertinė Parasė

Kas išpučiama ir kas pamirštama

Žvelgiant į tautų ir valstybių politines raidos istoriją ir klausantis populiarių nuomonių, tenka neretai krūptelėti. Tiek daug ten į pirmąjį planą išstumtu ir labai padidintu imperialistinės propagandos faktų. O labai mažai reikšmingų istorinių situacijų, kuriose kada nors lemiamą vaidmenį vaidino ir šių dienų mažosios tautos. Tą skaudžiai tenka patirti ir mums, lietuviams. Apistokime prie poros pavyzdžių.

Kai trylikame šimtmečiuose rytiniame Baltijos jūros pakrastyje įsilepsnojo vokiečių karys, „Drang nach Osten“, neišvengiamai jiems teko susikirsti su lietuviams ir su rusais. Tačiau vienintelis didesnis pobūdis rusų laimėjimas buvo kryžininkų nugalėjimas 1242 metais ant Peipaus ežero ledo. Rusų kariams vadovavo to regiono lokalinis kunigaikštis Aleksandras Nevskis. Mūšyje krito 20 vokiečių riterių. Jie tada kariuomenę eidavo analogiškas šių dienų karininkų pareigas. Tad kronikos paprastai tik juos ir teskaiciuodavo.

Rusai, net ir šių dienų bolševikai, ši ne per didelės apimties susikirtimą pristato pasauliui kaip nepaprastą reikšmės įvykį, kone lemtingą visai Europai. Mūšiu ir jį laimėjusiam skiriamas milžiniškas dėmesys. Jau Rusijos carai buvo įsteigę Aleksandro Nevskio ordiną. To paties vardo ordiną, juos mėgstančioms krūtinėms papuošti, yra įsteigę ir bolševikai. Yra susuktas aną mūšį vaizduojantis plačios apimties filmas „Aleksandras Nevskis“. Kompozitorius S. Prokofjevas yra sukūręs kantatą „Aleksandras Nevskis“.

O tame pačiame trylikame šimtmečiuose, gindami šį Pabaltijo regioną nuo kryžininkų prisidengusių vokiečių, lietuvių laimėjo net penkias kautynes. Visos jos, viduramžių mastu, buvo didelės. Pasiziūrėkim ir palyginkim su Nevskiu.

1. Saulės (Siaulių) mūšis — 1236 m.; žuvo 49 ordino riteriai.

Lietuviams vadovavo žemaičių kunigaikštis Vyktinas.

2. Skuodo mūšis — 1259 m.; žuvo 33 riteriai.

3. Durbės mūšis — 1260 m.; žuvo 150 riterių. Kovai vadovavo žemaičių kunigaikštis Treniota.

4. Karusės mūšis — 1270 m.; kova ant užšalusios Baltijos ledo vakarinės Estijos krantų, lietuviams grįžtant iš Saremos salos antpuolio. Žuvo 52 riteriai. Mūšio laimėtojas — Lietuvos didysis kunigaikštis Traidenis.

5. Ašerodės (Aizkrauklės) mūšis — 1279 m. Dauguvos krante, Latvijoje. Žuvo 71 riteris. Lietuviams vadovavo taipgi Traidenis.

Pabrėžtina dar ir tai, kad Durbės, Saulės ir Ašerodės mūšiuose žuvo net patys ano meto Livonijos ordino vyriausieji vadai — magistrai. Turbūt jokių kitokių komentarų ir nereikia.

Dabar antrasis pavyzdys. Pasaulyje kai kam gali atrodyti, kad Rusija imperialistinė ir pavojinga pasidarė tik devyniolikame ir dvidešimtame šimtmečiuose. Užmirštama, kad Ramiojo vandenyno krantus, Ochotsko jūrą, ji pasiekė, nukariaudama Sibirį, jau 1639 metais. O kodėl tada rusai nežygiavo, kaip dabar, čia pat arčiau — į Europą? Kodėl „nesisvečiavo“, kaip dabar, Elbės pakrantėse? O todėl, kad jiems ant kelio stovėjo dar vis galiną ir puikiai administruojama valstybė — Lietuva. Ir tai buvo neatsitiktiniai, nedešimtmetį ar du, o šimtus metų. Šimtmetis po šimtmečio Lietuva kraujavo ir gynėsi nuo maskolių, kai tuo tarpu Europa galėjo gyventi savu gyvenimu, kurti savo istoriją ir savo kultūrinę vertybę.

Štai situacijos konkrečiai iliustracija. Kada Rusija 1639 metais jau buvo okupavus Ramiojo vandenyno pakrantę, tai Lietuvos ir Rusijos sienaėjo tik 210 kilometrų į vakarus nuo Maskvos ir net 600 kilometrų į rytus nuo Vilniaus. Tokie miestai kaip Smolenskas,

Skulpt. Vytautas Kašuba

Gediminas

k. brd.

Ir kas daugiau? Žvilgis į fotorealizmą

DALIA KOLBAITĖ

1839-tais metais foto aparatą išradęs Daguerre nežinojo, kad tuo pačiu atrado naują meno formą. Fotografija ilgai buvo dokumentinė apraška, gi dvidešimtajame amžiuje ji itin suklestėjo kaip meno forma. Bet dar naują posūkį ji įgavo, atsiradus 1960-tųjų metų gale ir 1970-tųjų pradžioje tapytojų, kurie pasivadino Fotorealistais. Jų tapybos pagrindas — fotografija, kuri atmetė „senas“ pažiūras į meną, tą faktą, kad, gink Dieve, buvo draudžiama bet ką bendro turėti su mechanškai pagautu vaizdu.

Tad Fotorealistas vienas bendras dalykas yra foto aparatas kaip kūrybos išeities taškas. Kompozicija, apšvietimas, net patys siužetai pareina nuo aparato linzės. Siužetų atžvilgiu jie nebe „romantikai“, neieško ko nors ypatingo, bet ima apnuoginti aplinką, kokią ją randa, dažniausiai mieste. Tai būtent kraštinių langai, bulvarai su reklamomis, automobiliai, net sudaužyti, motociklai, atmatų krūvos ir t.t. Taip pat jiems rūpi žmogaus gaminiai: alaus dėžutės, kvepalų buteliukai, lūpų pieštukai, karoliai, plastikiniai žaislai. Atvaizduojant šiuos objektus išgautas kiekvienas kontūras, kiekvienas apipavidalinimas bei linija ar tekstūra tampa svarbi. Bet svarbiausia yra, kad tai atvaizduojant, „nejauciamas“ žmogaus rankos. Mechanškai „pagautas“ vaizdas yra „mechanškai“ pristatomas, išjungiant interpretaciją, subjektyvumą.

Chuck Close („Susan“, 1971) pasireiškė milžiniškais portretais, dažniausiai turinčiais išeities tašką fotoaparatu. Frontališkumas dominuoja ir nejauciamas joks kompozicinis problemos sprendimas. Viskas labai paprasta ir aišku — matome veidą, padidintą deka langelių (grid), kuriuos vartojo ir Renesansas. Veidė neatrasi jokio jausmo. Close netapė portreto, bet „gabalukus“ vaizdines „informacijos“. Žando raukšlės ar lūpų sutrūkinėjimas lygūs abstraktiam braižui. Jam nerūpi žandas ar lūpos, bet duomenys, kurie juos sudaro. Visa tai pristatyta ne trijų, bet dviejų dimensijų paplokščioj plotmėj. Spalvos uždėtos sluoksniais, taip kaip spalvotaj fotografijoje. Net ir čia interpretacinis elementas atpuola, nes spalva tapyboje dažnai būna lyriška arba dramatiška. Tad viso to

Chuck Close (g. 1940)

Susan, 1971
Aliejus, 100"x90"

išdava yra ne atvaizduotas žmogus (nors jį ir atpažįstam), bet daugiau formalių problemų sprendimas, susiaurinant priėjimo vaizdines priemones. Bet svarbiausia, kad bandoma išjungti visapusiai bet kokią dvasinę aprašką, kuri yra būdinga žmogui kaip žmogui. Veido išraiška čia atsitiktinis dalykas.

Robert Cottingham („Suzanne“, 1974) pateikia krautuvis fasadą. Fotografijos ryškumu atvaizduojamas langas, durys, reklama, raidės, plytos. Čia jaučiamas intensyvus, bet bejausmis stebėjimas, taip pat vaizdinių elementų suprasninimas, suabstraktinimas. Į mus prakalba, pavyzdžiui, raidės ne tik raidynų, bet ir abstraktių lygiagrečių bei kreivių išdėstymu. Čia tik vaizdiniai „faktai“. Spalvos neutralios, fotografinės. Toliau pirmo vaizdinio poveikio nenuėita. Stebėtojas lieka „objektyvumo“ priblokštas, nes čia yra tik pats elementarūsias jausmų sudirginimas.

Richard Estes („Canadian Club“, 1974). Šiam paveikslui išeities taškas tegali būti tik fotografija, nes miesto centras paprastai yra dinamiškas. Idant pagavus akimirka, reikia ją aparatu užfiksuoti. Bet kas įdomu, tai kad žiūrėdamas į paveikslą nutraukia, manai, jog čia yra ta pati fotografija. Čia kaip tik reikia matyti pačią drobę, idant reikia asketiškos disciplinos. Šis priėjimas su tokiais beveik nejauciamu rankos precizišku-

mu atvaizduoja dramatišką būvimą aplinkos, kuri be žmogaus nebe žmogiški namai, bet sudaiktintas vaizdinis objektas. Šis sudaiktinimas dvelkia grandioziškumu, bet kartu yra ir baugus, nes jis nuasmenintas. Jame jaučiama nebe vienumos jausmas, o tuštuma.

Tom Blackwell („Infanta“, 1973). Šis Antrojo pasaulinio karo bombonešis itin „apdai nuotas“, nes išgautas jo fiziškumas, daikto nepakeičiamumas. Lėktuve atsispindintys dangus ir debesys kartu su raštais bei formų apšifuotu blizgėjimu sudaro itin turtingą jušinių pagavų visumą. Paveikslas įdomus ir tuo, kad sudaro išstudijuotą erdvę tarp gylio ir paveiklo plokštumos. Šis kūrinys šiek tiek supoetintas, nežiūrint banalaus siužeto. Jis jautriai nutapytas, nes metalo dalių blizgesys tiesiog perduoda liečiamumą. Čia truputį daugiau jaučiama dailininko ranka, subjektyviau grožiamasi dažų efektu. (Visi šie keturi čia minimi kūriniai buvo išstatyti prieš kiek laiko Terros muziejuje, Evanstone, įvykusioje parodoje.)

Ką apšifuoti būtų galima pasakyti? Reikia teigti, kad po Abstraktaus ekspresionizmo, Pop, Minimal bei Conceptual meno bent su šia kryptimi ir dailė grįžo atpažįstamas objektas, daiktas kaip toks. Juk jis buvo išmestas vardan psichinių gelmių subjektyvumu, vardan formalizmo, vardan sąvokos-žodžio. Dailininkas grįžo į savo aplinką, bet kartu rodė nepasitikėjimą savimi ir ja. Ar, tiksliau pasakius, rodė rezervuotumą jos atžvilgiu. Iš vienos pusės užgnaužė visa, kas tradicine prasme įkūnijo grožį, subjektyviai pajauštą, iš kitos, pasitikėjo tik „objektyviausia“ priėjimo prie objekto priemone, tam pačiam objektui esant dažniausiai paties žmogaus sukurtam. Kritikė L. Chase („Existential vs. Humanist Realism“, New York, 1975) šio pobūdžio meną gina ir jam randa filosofinį išeities tašką. Čia jos pozicija trumpai apibūdinsime, kartu parodydami, kad atsižvelgus į žmogiško pažinimo implikacijas, toli gražu dar neišsiaiškinta visa vaizdinė problematika.

Pirmiausia kritikė palygina istorinį realizmą ir fotorealizmą. Paviršutiniškai žiūrint, matyti stilistiniai skirtumai, bet jų esmėje glūdi pačios dailės aptarties klausimas. Tokie dailininkai kaip Courbet, Manet, Degas (19 šimt.) tapę realistiškai, steng-

damiesi atvaizduoti peizažą, žmogų. Tačiau jiems, pagal kritikę, nerūpėjo objektas, bet asmeniškai pagava, percepcija to objekto. Vadinas, jų kūryba buvo dar kupina interpretacijos, perleidimo per savo „koštuvą“, stilizacijos bei sąmoningų ar išėjusių iš sąmonės teigimų. Toks šių dienų dailininkas kaip P. Pearlstein, kuris tapo nuogas figūras, yra daug „realistiškesnis“ ir yra arčiau Fotorealistų, nes pas jį moteris tik priežastis teptuko braižui bei plastinėms problemoms spręsti. Jam figūros susisumuoja kaippo tūriai, išspręsti dviejose plose. Kad čia atvaizduoti žmonės, visai nesvarbu. Atvaizduotas žmogus tik pretekstas. To siekia Fotorealistai, kurie nori „išlaisvinti“ objektą, teigdami, jog individuali interpretacija paneigia daikto tikrovę. Tad realizmas, pagal kritikę, nuvertino tikrovę, nepristatydamas jos tokios, kokia ji „yra“.

Fotorealistas, iš kitos pusės, daug ką bendro turi su Prancūzijos „naujojo romano“ krypties rašytoju Robbe-Grillet. Jo apibrėžimas šio romano siekių apibūdina ir šių dailininkų filosofinę poziciją. Robbe-Grillet pirmiausia teigia, jog prieš jį kūrę egzistencialistai, teigdami pasaulį esantį absurdišką, „sukūrė“ jį ir davė jam veidą. Iš tikro gi, pagal jį ir kritikę, pasaulis nei šioks, nei toks, prieš mums duodant jam veidą pagal mūsų pačių siekius ir troškimus. Jis yra neutralus. Priežastingumo nebuvo ir nėra. Vienintelį dalyką, kurį galima teigti, tai pasaulio buvimas (presence).

Visa kita yra romantinis antropomorfizmas, kuris paslepia tikrą „nuogą“ daikto pagavą be psichologinio, etinio, metafizinio momento. Tik per savo „nuogą“ būvimą daiktai ir pasaulis save atskleidžia. Fotorealistas šią pasaulėjautą pasisavina ir, fotografišku kruopštumu atskleidė daiktą ir jo detales, jie siekia „atstatyti“ jį į savo vietą, nors atrodo, jog jie paneigia pačią intuityvinę kūrybos funkciją. Bet jie, pagal kritikę, tik įvertina objektą naujai nauju žvilgiu mums jį pristato. Tad atsižvelgęs šiam „faktualumui“, dailininkas yra pasišventęs sunkiam kūrybos darbui, nes iš jo šis stilius išreikalauja ypač kruopštus techniško atlikimo, be galo daug preciziškumo ir išjungimo savęs iš kūrybinio vyksmo. Jo žanro kūryba tampa jo pasisakymu, nes išpildo tai, ką foto aparatas pagaua per sekundę. Žmogaus pastangų, našumas, pagal kritikę, rodo, jog čia yra kūryba.

Richard Estes (g. 1936)

Canadian Club, 1974
Aliejus, 48"x60"

Kritikė atsakyti nėra per daug problematiška, pirmiausia atsižvelgus į tai, kaip žmogus pažįsta tikrovę, bei į kūrybinio veiksmo apimtį.

Pirmiausia peršasi žvilgis į objektyvumo sąvoką. Ji paprastai vartojama ryšium su griežtais mokslais, kurie teigia, jog žmogus prieina prie matuojamos, apčiuopiamos, liečiamos tikrovės racionaliai, atitrukta, per savo proto galią. Taip tradiciniai skyrėsi menas nuo griežtųjų mokslų. Šiandien gi toks Heisenbergas teigia, jog griežtieji mokslai ne tik aptaria ir aiškina gamtą, bet kad žmogus prieina prie jos, tik būdamas jos dalimi ir tik per save. Kitaip tariant, griežtieji mokslai mums duoda gamtą, „perleista“ per žmogaus sąmonę. Stebėtojas yra jos dalimi. Toliau, kitaj srity, Maritainas teigia (*Creative Intuition in Art and Poetry*), kad kai žmogus atsisotija prieš gamtą, įvyksta interpenetracija tarp gamtos ir žmogaus. Tai ne abipus vienas kito absorbcija, nes abu lieka tuo, kuo jie yra, išlaikydami savo specifinį identitetą. Tačiau nė vienas nėra vienišas, abu yra paslaptingai susiję.

Tad Fotorealistas tegali būti objektyvus tik stilistiškai reiatyvia prasme, nes jie „atsitraukia“ nuo subjektyvumo, pažabodami kūrybai taip reikalingą emocinį pradą, kuris yra dalis gilesnio kūrybinės intuicijos. Jie „racionališkumu“ iš dalies sukontroliuoja kūrybinį impulsą per didelę valios sukauptumą tapyti taip, kaip fotografija rodo, o ne taip, kaip gal iš vidaus norėtus išsilieti. Yra neįmanoma

pristatyti „nuogą“ daiktą, vis vien jis susijęs su žmogaus akimi bei ranka. Ši dailė sukuria pasaulį, kuris neigia tai, kas kūrėjui kultūros yra pripažinta iš seno, būtent tikrovės gelmių pažinimo galią per „tikrą“ subjektyvumą. Jie tik kelia techninių sugebėjimų pranašumą, akies preciziškumą kaippo žmogaus dvasios triumfo priežastį. Tuo jie yra technokratinės civilizacijos vaikai, pasižymintys dvasine trumparegyste.

Kad šios krypties dailė atnešė ką nors naujo, negalime neigti. Bet jos ribotumas, kaip yra aksiomatiška, išsiskiria reakcija ir kita priešingumą dailės eigoje. Jei Fotorealistas buvo Amerikos vaikai, šiandien Europoje — Vokietijoje bei Italijoje — metamasi į subjektyvumo apraškas, į neokspresionizmą. Tai didelis žingsnis nuo fotografiško žmogaus vaizduotės, į besiveržiančius jausmus. Šis priėjimas artimesnis visoms gilesnėms dailės apraškomis, nes, kaip Maritainas teigia, „poetinis“ pažinimas gimsta jausme. Šis jausmas, pagal jį, visoj tikroj kūryboj yra susijęs su kūrybine intuicija, duoda formą kūrybiniai, yra pats pažinimo priežastimi. Šio pobūdžio kūryba suteikia artimesnį pažinimą pasaulio, tokio, koks jis „prisistato“ žmogui, su dvasinio, atskleidžiančio vis gilesnius supratimo sluoksnius. Ontologine prasme žiūrint į šį subjektyvumą, į šią substancialią žmogaus visumą, galime teigti, kad ji ilgainiui kūrybiniam veiksmo kaip gal iš vidaus norėtus išsilieti. Yra neįmanoma

Kultūrinė kronika

• Tomo Venclovos septynis emigracinio periodo eilėrašius paskelbė Paryžiuje leidžiamas lenkų disidentų žurnalas *Zeszyty Literackie* (nr. 9). Juos išvertė žinomas lenkų poetas, Harvardo universiteto polonistikos katedros vedėjas Stanisław Barańczak, kuris taip pat yra vertęs į lenkų kalbą John Donne, e.e. cummings, Osipo Mandelštamo ir kitų poeziją.

• Emmanuelio Levino dešimties pokalbių rinkinio „Etika ir begalybė“, prieš trejus metus transliuoto Radio France-Culture programų Prancūzijoje, anglišką vertimas šį mėnesį išleidiemas Duquesne University Press. JAV. Pokalbius su filosofu vedęs Philippe Nemo juos apibūdina kaip „glauštą supažindinimą su Emmanuelio Levino filosofija, kurios visumai tinka pavadinimas „Etika ir begalybė“. Dešimtis pasikalbėjimų su Levino minties raidą nuo jo studijų dienų iki pat vėliausių jo straipsnių, skirtų Dievo klausimui“. Apie Emmanuelio Levino įnašą religijos filosofijai Penktajame mokslo ir kūrybos simpoziume, įvyksiančiame 1985 m. lapkričio mėnesį Chicagoje, teologijos sekcijoje pranešimą skaitys Andrius Valevičius, Montrealio universitete rašantis daktaro disertaciją iš Levino filosofijos.

• Algirdas J. Greimas, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales Paryžiuje studijų vedėjas, šių metų gegužės mėnesį pasitraukia ir pensiją. Ta proga leidžiamas jam pagerbti jo kolegų ir mokinų studijų rinkinys („Festschrift“), redaguojamas Herman Parret ir Hans-George Ruprecht. Jame rašo daugiau kaip 80 autorų, jų tarpe tokie mokslininkai ir rašytojai kaip Paul Ricoeur, Italo Calvino, Vladimir Toporov, Louis Marin.

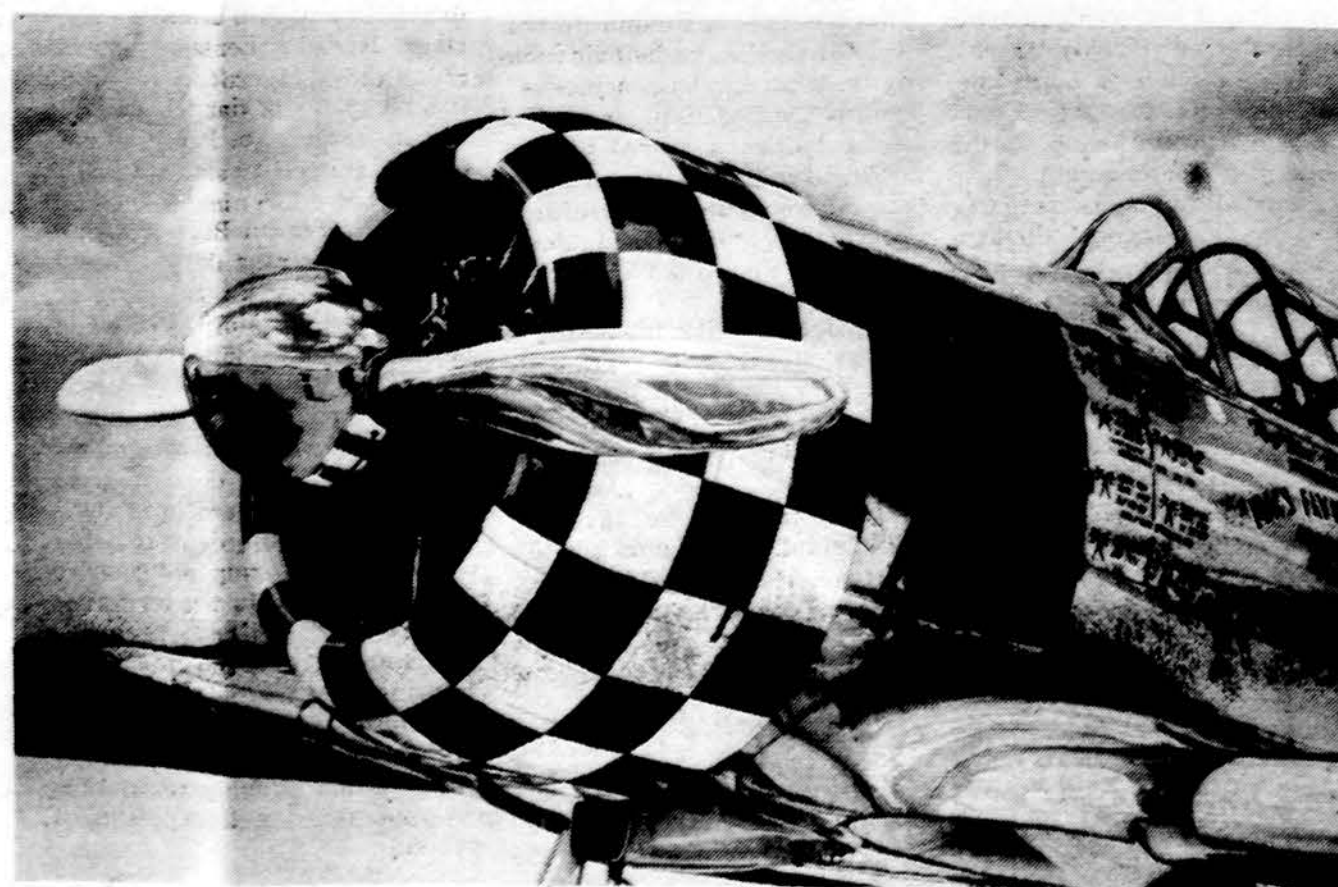
Bendrosios semantikos seminaras Ecole des Hautes Etudes, kurį daugelį metų vedė A. J. Greimas, yra išmokslinę nemažai mūsų laikų semiotikų. Šie tyrinėtojai ir darbuotojai sudaro vadinamąją Paryžiaus semiotikos mokyklą. Greimas yra autoritetingai rašęs daugelyje sričių bendroji semantinė teorija, tekstinė analizė, mitologija, tautosaka ir socialiniai mokslai. Greimo sukurta semiotikos mokslų kryptis tebėra viena pajėgiausių alternatyvų šioje mokslo šakoje ir jos metodologijoje. Pažymėtina, kad Algirdo J. Greimo lietuviškos mitologijos studija *Apie dievus ir žmones* (išleista Algimanto Mackaus knygos leidimo fondo Chicagoje 1979 metais) yra išversta į anglų kalbą ir bus išleista indiano universiteto leidykla.

Rinkinį *Aims and Prospects of Semiotics: Essays in honor of Algirdas Julien Greimas* leidžia John Benjamins Publishing Company (Amsterdamas ir Philadelphia). Numatyta 2 tomai, apimantys 900 puslapių, turintys pasirodyti šių metų gegužės mėnesį.

Robert Cottingham (g. 1935)

Suzanne's, 1974
Aliejus, 78"x78"

Tom Blackwell (g. 1938)

Infanta, 1973
Aliejus, 48"x71"

Jotvingių kalbos žodynėlis?

ZIGMAS ZINKEVIČIUS

Prof. dr. Zigmąs Zinkevičius gimė 1927 m. sausio mėn. 4 d. Juodausiuose, Ukmergės apskrityje. Baigęs Ukmergės gimnaziją, studijavo kalbotyrą Vilniaus universitete, filologijos skyriuje, kurį baigė 1950 metais. Už mokslinį veikalą „Lietuvių dialektologija“ 1967 metais gavo filologijos daktaro laipsnį.

Nuo 1958 m. Vilniaus universitete docentas, nuo 1959 m. profesorius. Šiuo metu jis yra Vilniaus universiteto lietuvių kalbos ir literatūros katedros dekanas.

Parėngė K. Būgos „Rinkintus raštus“ (3 tomas). Kalbos tyrinėjimo klausimais parašė daug straipsnių tarptautiniuose moksliniuose žurnaluose. Šiuo metu ruošia lietuvių kalbos istorijos veikalą, kurio numatomi 4 tomai.

Už nuopelnus pasauliniam mokslui prof. Z. Zinkevičius 1982 m. išrinktas Švedijos Karališkosios humanitarinių mokslų akademijos nariu. Tai bene pirmas lietuvis profesorius šios akademijos pagerbtas.

A. Dundulis

1978 m. vasarą jaunas Bresto gyventojas Viaceslavas Zinovas, mėgėjas kolekcionuoti įvairius senovės daiktus (monetas, ikonas, knygas ir pan.), keliavo po šiaurinę Belovežo girios dalį, rinkdamas visokias senenas. Miškų glūdomoje netoli Novyj Dvoro vietovės (į vakarus nuo Rovbickajos ir Krynicos gyvenviečių), užėjęs į vieną sodą, pasiteiravo seimininko, ar tas neturįs kokių senų daiktų. Seimininkas, jau senas žmogus, pamatęs Zinovą rankose pinigų, sumėšė, ką turėjo. Tarp visokio šlamšto Zinovas dėmėsi patraukė lotyniška knyga, kurios pabaiogoje buvo įraštas kelių lapų rankraštis. Zinovas tą knygą įsigijo. Namuose jis nustatė, kad rankraštį sudaro lenkų ir kažkokių kitos kalbos žodynėlis. Rankraštis pradėjo įkypai puslapio buvo lenkiškai parašyta: *Pagonių šnektos iš Narevo* (Narevo aukštupyje prateka į šiaurę ir į pietus). Kadangi teksto raidės vietomis buvo kiek išblukusios, tai stengdamasis jį iššifruoti, Zinovas nusirašinėjo žodžius, išsivini. Lenkiškų žodžių reikšmę jis nesunkiai nustatė, bet anos kitos kalbos žodžiai jam buvo visai svetimi. Siekdamas išsiaiškinti, kas tai per kalba, rodė tekstą įvairiems asmenims, net Minske, bet nieko konkretaus nesužinojo.

Netrukus Zinovą pašaukė į Tarybinę armiją. Jam 1978-1980 m. nesant namuose, tėvai, ir anksčiau nepatikliai žiūrėję į sūnaus kolekcionavimo aistrą, patikrino jo rinkinius ir emė naikinti ten buvusias ikonas bei religinio turinio knygas (nuogastavo, kad šūnus netaptų religingas). Užkluvo ir toji lotyniška knyga su rankraštiniu žodynėliu. Veliau sakėsi ta knyga išmėte į šiukšlyną. Deja, jos nebepavyko surasti. Laimė, išliko nors rankraščio kopija Zinovą sasiuvinyje.

Iš vieno kraštotyrininko Zinovas patyrė, kad tame krašte senais laikais gyveno stabmeldžiai jotvingiai, šnektė kalba, panašiai į lietuvių. Tada jis įtarė, kad žodynėlyje galėtų būti surašyti kaip tik jotvingių kalbos žodžiai. Tuo reikalu jis laišku kreipėsi į Vilniaus universiteto lietuvių kalbos katedrą. Taip apie žodynėlį 1983 m. balandžio mėnesį sužinojo šio straipsnio autorius. Iš pradžių jį buvo pažūrėta skeptiškai, su nepasitikėjimu, nes bijota falsifikacijos (laiškų su fantastiškais teorijomis bei visokiais „atradimais“ pasitaikydavo ir anksčiau). Tačiau užsimezgus ryšiams su Zinovu (per laiškus ir betarpiškai), gerai ištyrus jo atakymus į specialiai suformuluotus klausimus, kuriais siekta apčiuopti tariamos falsifikacijos elementus, ypač atlikus kruopščią žodynėlio kopijoje esamų žodžių lingvistinę analizę, nepasitikėjimas išnyko. Tada stengtasi sukaupti kiek galima daugiau duomenų apie dingusį originalą, išaiškinti jo radimo ir netikimo aplinkybes, taip pat, žinoma, imta visapusiškai tirti žodynėlio žodžius.

Prof. dr. Zigmąs Zinkevičius

Paaiškėjo, kad knyga, kurioje buvo įraštas žodynėlio rankraštis, — lotyniška maldaknygė ar breviorius. Išleista greičiausiai Varšuvoje (tituliniam lape buvęs nurodytas to miesto pavadinimas) dar prieš Lietuvos-Lenkijos padalijimą (buvę žodžiai *Rzeczpospolita Polska*). Knyga sena. Popieriaus lapai, neatsargiai vertiant, trūkinėje. Semis, iš kurio Zinovas pirkto tą knygą, sakėsi ją atsivežęs tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų iš Belovežo miestelio (netoli sienos Lenkijoje). Rankraštis žodynėlis buvo surašytas ant skirtingų negu knygos popieriaus ir kiek didesnio formato lapų. Įraštas veliau ir greičiausiai senesnis už knygą. Taip manyti vertia ir žodynėlio turinys. Antai jame vietoj *vokiečiai* įrašyta *kryžiuočiai*, o vietoj *rusai* — *maskėvėnai* (lenkiškai *moskali*). Rankraštėje lenkiškai žodžiai buvo surašyti nesistengiant, greitarašiu, o anos kitos kalbos žodžių raidės buvusios artimesnės spausdintoms, rašytos daug atidžiau. Jos bemaž nesiskyrusios nuo dabartinių, tik raidė *s* neretai buvusi rašoma kitaip, ilga ir primenanti *f*. Zinovas kopijoje stengėsi raišes nupiešti tokias, kokios buvo originale, išblukusioms paliko tuščią vietą arba pažymėjo matomų kontūrų detales. Visa tai ir dar faktas, kad Zinovas lenkiškus žodžius (rašytus greitarašiu, kurių daugelio iš pradžių pats nesuprato, nes lenkų kalbą mokė silpnai) nurašė į sasiuvinį gerai, vertia mus pasitikėti kopijos tikslumu. Kitas dalykas, kaip tiksliai tos kalbos žodžiai (kad tai buvo viena iš baltų kalbų, dabar jau negali būti abejonių) buvo užrašyti pačiame originale. Greičiausiai jų tikslumas gana menkas, panašiai kaip prūsų kalbos rašto paminkluose. Apie tai galime spręsti iš atskirų garsų painiojimo, skardžių ir dusliųjų priebalsių maišymo, žodžių rašymo be galūnių ir pan. Matyt, žodynėlį rašė tos kalbos nemokėjęs ar silpnai temokėjęs asmuo. Kas per vienas jis buvo, galima tik spėlioti. Galbūt koks kunigas (tą kalbą vadina pagonių šnektomis, rankraštis įraštas prie religinio turinio lotyniškos knygos). Kad tasai asmuo buvo vietinis žmogus, rodo gausūs baltarusių kalbos elementai lenkiškuose žodžiuose.

Šiaip ar taip, į žodynėlį reikia atkreipti rimtą dėmesį ir jį visapusiškai iširti. Juk tai vienintelis mūsų laikų pasiekęs rašytinis baltų kalbos prie Narevo upės paminklas. 1983 m. lapkričio 29 d. šio straipsnio autorius Zinovą II konferencijoje Maskvoje skaitė apie žodynėlį specialų pranešimą, kuris sukėlė didelį tarybinių ir užsienio

kalbininkų susidomėjimą. Žodynėlio tekstas ir jo detalus nagrinėjimas bus paskelbtas „Baltistikos“ XXI tome ir TSRS MA leidinyje *Maaskvoje* (abu turėtu pasirodyti 1985 m.). Siame straipsnyje bus pasitenkinta tik vieno kito įdomesnio žodžio iškėlimu, pateiktas kai kurios bendresnės išvados.

[domus žodis *tuolis* „velniai“. Jį reikėtų sieti su prūsų požemio karalystės dievo vardu, šaltiniuose rašomu *Patollus*, *Patolus*, kuris dabar lietuviškai vadinamas *Patulas* (čia Pa- priešdėlis). Nepriešdėlėta vardo forma iki šiol nebuvo žinoma. Žodynėlyje užfiksuoti dar dviejų pagoniškių dievybių vardai: *Perkus* (rašoma *Pjarkus*), *Perkunas* ir *Lauma*. Jie abu pateikti greta kito ir tai patvirtina mitologijos tyrinėtojų rekonstruojamą sutuoktinių porą Perkūnas-Laumė. Perkūno vardas turi nepriesaginę formą, iki šiol niekur baltų kalbose neužfiksuotas.

Vokiečiai (tiksliau kryžiuočiai) žodynėlyje vadinami *gudais*. Tai patvirtina žinoma K. Būgos hipotezė, jog etnonimui *gudai* pradžia davė gotų vardas. Šioje hipotezėje trūko vienos grandies: palie dyto fakto, kad baltai *gudo* vardą taikytų kokiai nors germanų tautai. Dabar šią grandį turime.

Rusai (tiksliau maskėvėnai) žodynėlyje vadinami *drygais*. Šis žodis aiškiai susijęs su rytinių slavų genties drygovčiai, gyvenusios ir rytus nuo jotvingių, vardu. Plg. latvių žodį *krievi* „rusai“, kilusį iš artimiausios latviams rytų slavų genties krievičių pavadinimo.

Narevo upės vadinama *Naura*. Šis žodis sietinas su lietuvių *naiuras*, *naiurus* „nykus, nejuokus“, *paniurti* „apsiniaukti“ ir kt. Tai aiškiai baltiškos kilmės upevardis, kurį sunku atskirti nuo Herodoto minimo etnonimo *neurai* ir yra svarbus papildomas argumentas, kad tie *neurai* iš tikrųjų buvo baltai.

Štai dar keliolika įdomesnių ir įvairias problemas keliančių žodžių: *argikas* „vaivorykštė“, *kraugis* „varna“, *kuma* „kiaulė“, *lausa* „valia“, *mard* „žmogus“, *pagis* „geras“, *pikra* „krūtine“, *rada* „darbas“, *serpine* „gyvatė“, *spila* „plunksnelė“, *sula* „akylė“, *suorstis* „peilis“, *walda* „kalba“, *waltida* „sveikata“, *weda* „kelias“, *wendoris* „pilvas“, *wirbe* „moteris“.

Iš viso Zinovas į sasiuvinį nusirašė 205 žodžius. Dar 9 žodžius įrašė į chemijos ir 1 žodį į vokiečių kalbos vadovėlių titulinį lapus. Visa tai dabar turime Vilniaus universitete. Taigi iš viso užfiksuota 215 žodžių. Zinovas tvirtina, kad dar apie 7-10 žodžių liko neužrašytų, nes juos

sunku būtų perskaityti. Tų žodžių, suprantama, atstatyti nebeįmanoma.

Baltiškių žodžių fonetinės ypatybės artimos prūsų kalbai ir apskritai vakarų baltams, pvz., vietoj lietuvių *š*, *ž* yra *s*, *z*. artimi vakarų baltams dvibalsio *ei* refleksai ir kt. Tačiau baltų ilgieji balsiai *a* ir *o* nesuplakti, o tai jau rytų baltams būdinga ypatybė. Sunkiau spręsti apie tos kalbos morfologines ypatybes, nes užrašytos vardininkų formos ir veiksmožodžių bendratys. Atrodo, kad daiktavardžiai galėjo turėti ir bevardės giminės formas, plg. zero „ėžeras“. Įdomi vienintelė užfiksuota frazė *as irm „aš esu“*. Forma *irm* gali būti susijusi su lietuvių *yra*, bet turi atematinę galūnę *-mi* (plg. sen. lietuvių *esmi „esu“*). Tokio darinio iki šiol nė vienoje baltų kalboje nebuvo aptikta.

Dalis žodynėlio žodžių — bendri visoms baltų kalboms, t. y. turi identiškus atitikmenis lietuvių, latvių ir prūsų kalbose. Tokie žodžiai sudaro apie 11% visos žodynėlyje užfiksuotos leksikos. Turinčių atitikmenų tik prūsų kalbos paminkluose žodžių yra 7%. Į rytų baltus orientuoja 20% užfiksuotos leksikos. Tačiau mes negalime būti tikri, kad tų žodžių nėra turėję ir vakarų baltai, nes juk į prūsų kalbos paminklus pateko tik dalis prūsų leksikos. Išimtinai į lietuvių kalbą orientuoja 25% žodynėlio leksikos, į latvių kalbą — 9%. Likusius 28% sudaro specifinė žodynėlio leksika, neturinti visai identiškių atitikmenų nė vienoje baltų kalboje. Šių žodžių šaknis apskritai baltiškos, bet pačios leksemos, jų struktūra, kartais ir fonetinės ypatybės kažkokios specifinės, savotiškos. Nemažai žodžių turi skirtingą, neįprastą reikšmę. Antai žodis *smakra* reiškia „barzdą“. Tai labai archaiška šio žodžio reikšmė, išlaikyta sanskrito ir kitų senovės indoeuropiečių kalbų. Dabartinė lietuvių *smakras* reikšmė yra antrinė. Su pirmąsiais „barzdos“ reikšmės žodis *smakras* iki šiol baltų kalbose niekur nebuvo užfiksuotas. Žodis *ars* turi ne „oro“, bet „dūmo“ reikšmę, o žodis *dumo* reiškia „tamsu“.

Lenkiškų skolinių žodynėlyje rasti tik trys, tačiau įtariamų germanizmų — net 18. Dėl vokiečių kalbos įtakos gali būti atsiradę ir skardžių-dusliųjų priebalsių painiojimas.

Narevo (Bugo dešiniojo intako) pakrantėse bei dabartinėje Palėsės, kaip rodo baltiškos kilmės hidronimai, senovėje gyveno vakarų baltų gentys. Kryžiuočiai šaltiniai mini į pietryčius nuo prūsų gyvenusius sūdavius, jotvingius ir dainavius. Jie anomet greičiausiai sudarė artimų gentių junginį, kuriame vyravo gausiausia ir stipriausia jotvingių gentis. Šiam junginiui, matyt, priklausė ir daugiausia lenkų šaltiniuose minimi *pollexianai*. Gyvenę toliau — į pietus, prie Narevo upės. Vardas greičiausiai nuo Leko (Elko) upės pavadinimo, taigi lietuviškai juos galėtume vadinti *palekiais* (kraštas — *Palekė*). Matyt, gentiniai skirtumai laipsniškai nyko, formavosi vieningas jotvingių (plačiaja prasme) etnosas. Šiandien nelengva nustatyti to gentų junginio užimamo ploto ribas. Rusios ir Lenkijos šaltiniai rodo, kad apie 1264 m. jotvingių, tiksliau palekių, dar tebevygėta bemaž visoje dab. Palėsėje, greičiausiai mūšiai su slavais. Baltiškos kilmės hidronimų yra ir dar toliau į pietus iki Bugo upės, net anapus jos bemaž iki pat Varšuvos, tačiau sunku pasakyti, ar juos ten paliko šio junginio gentys, ar kokie kiti vakariniai baltai, nepasiekę istorinių laikų.

Apie mums rūpimo gentių junginio kalbos ypatybes galima spręsti tik iš dokumentuose užfiksuotų asmenvardžių ir vietovardžių (pastarųjų dalis ir dabar tebevertinama), taip pat atskirų ypatybių, išlikusių tos teritorijos dabartinių kalbų termėse. Daugiausia duomenų turime iš šiaurinės ploto dalies. Iš jų matyti, kad ten kalba buvusi artima prūsų kalbai. Tačiau toliau į pietus kalba galėjo gerokai skirtis, ypač pačios pietinės genties — palekių.

1283 m. jotvingius sutriuškino kryžiuočių ordinas. Jų kraštas buvo žiauriai nusiaubtas, daug gyventojų išžudyta, kiti buvo

D. Mickutė - Mitkienė

VERONIKA

Kaip rašo šventa Kronika —
Jo Veidą —
Paniekintą,
Aptemusį,
Bet gerą.
Stebėjo, matė minios,
Bet tik viena Veronika
Jam tiesė skarą...

Jis paėmė,
Prie Veido glaudė,
Ašara suvilgė...
Ir — stebuklas! —
Savo dieviškąjį žvilgį,
Savo žmogiškąjį graudį,
Savo visą Veidą
Jis Veronikos skaron išpaudė.

PALMIŲ SEKMADIENIS

Jeruzale, Jeruzale,
Dukra išdidi ir paklydė!
Lyg žvaigždėmis kaktą tau nužėrė
Šiandien džiaugsmo šventė —
Taip didė!

Tu nutiesei gatves
Ir pakeles.
Žaliuojančiom palmėm
Ir kilimais —
Su žydinčiom puokštėm
Ir fakelais.
Išėik pasitikt
Savo Mylimo! —

Jis joja —
Akis kiek primerkęs,
Sustojo:
Žvilgsniu glamonėję
Šį miestą,
Kurį taip mylėjo,
Jo verkė...

Ir išėjo: ir sūnūs
Ir dukterys
Ir patėsė rūbus
Po kojų Jam.

Dail. Adolfo Valeškos vitražas „Simboliai“

Giliai susimąstęs
Jis lukteri.
„Šis miestas sugriūti,
Susmukt turės...“

Hosana, hosana,
Atjojančiam!
Hosana! —
Mesijas esi Tu,
Kurs laimini
Dievišku delnu!
Rytoj...
O, Jeruzale —
Kintą
Jam eiseną
Ruoši... į Kalną!

išblaškyti arba patys bėgo iš tėvynės. Net 1600 sūdavių kryžiuočiai perkėlė į Sembos pusiasalį, kur nuo to laiko atstrado vadinamasis „Sūdavių kampas“. Šaltiniuose minima, jog vienas jotvingių būrys, vadovaujamas Skurdo, nepasidavęs kryžiuočiams ir pasitraukęs į Lietuvą. Nesitikėdami jotvingių žemeje išsilaikyti, kryžiuočiai degino sodybas ir kraštą pavertė dykra (vok. *Wildnis*, lot. *solitudo, desertum*), kuri teretų saugoti jų valdas nuo netikėtų lietuvių puolimų. Bet toji dykra, kaip ir kitur Kryžiuočių ordino ir Lietuvos pasienyje, negalėjo būti visai be gyventojų. Matyt, joje slapstėsi krikščionys nenorėjusių jotvingių likučiai, lietuvių ten stėsi tam tikrų žitvinių. Pietiniai teritorijos pakraščiai, ypač Palekė, buvusi ir iš jo sudaryta atsikira Palėsės vaivadija. Čia gyvenusio lietuvių ir apskritai baltų etnosų pėdsakų išliko ne tik toponimijoje, bet ir vietos lenkų bei baltarusių kalboje. Su baltų substratu sietinas, pvz., šio krašto lenkų ir vartimas *i*, priebalsio *ch* keitimas *k* ir abiejų painiojimas, gomurio *n* tarimas prieš *k, g*, pastaikantys žodžio pradžios junginiai *pf, bj, vj, mj* ir kt. Aiškų substrato pėdsakų apčiuopta morfologijoje, sintaksėje ir ypač leksikoje. Lenkų kalbininkų T. Zdancevičiaus, C. Kudzinovskio, E. Smulkovos ir kt. darbuose jau iškelta aiškėn apie pustrčio šimto baltiškos kilmės žodžių, kurių didelė dalį sudaro aiškūs lietuviški skoliniai, kiti gali būti sulietuvinti jotvingiški žodžiai. Sulietuvinti visi tai, kas buvo pasakyta, ir reikia mums nuspręsti, kokios baltų kalbos žodžiai užfiksuoti V. Zinovos surastame žodynėlyje. Iš atliktos analizės matyti, kad čia esama ir vakarų ir rytų baltams būdingų leksemų. Šio straipsnio autorius dar nesiryta besąlygiškai žodynėlio priskirti nei jotvingių, nei lietuvių kalbai. Galimi tokie trys sprendiniai.

Žodynėlyje iš tikrųjų greičiausiai užfiksuoti senųjų jotvingių (palekių) kalbos, ilgai išlikusios Belovežo girios glūdomoje, žodžiai, atmiesti gausių lituanizmų. Tuo

atveju žodynėlį reikėtų laikyti vieninteliu rašytiniu jotvingių kalbos paminklu, nemintint Hieronimo Maletijaus XVI a. užrašytų kelių frazų, priklausiusių visai kitam šio gentių junginio dialektui — suprąsėjusiems (kryžiuočių išvežtiems į Sembą) sūdaviams. Tokią išvadą daryti vertia gausi baltiška žodynėlio leksika, neturinti visai identiškių atitikmenų kitose baltų kalbose. Į jotvingius orientuoja ir gausios bendrybės su prūsais bei latviais (su pastaraisiais tiesioginių kontaktų Narevo paupio gyventojai negalėjo turėti), taip pat vakarų baltams būdinga fonetika. Pagaliau, žodynėlio kalba vadinama pagonių šnektomis, o lietuviui tada juk jau buvo krikščioniškas. Tačiau negalima visiškai atmeti ir prielaidos, jog žodynėlis yra lietuvių kalbos, Narevo pakrantėse anomet išaugusios ant labai stipraus jotvingių substrato, paminklas. Tai lyg ir rodytų gausi leksika, sutampanti su lietuviška. Šiuo atveju specifiniai vakarų baltų elementai žodynėlyje galėtų būti aiškiniai kaip jotvingių substrato padarai. Kalbos vadinimas pagoniška tokiam sprendimui galėtų ir neprieštarauti, nes juk lenkai lietuvių kalbą ir pačioje Lietuvoje ilgai vadino *język pogariski*, nors lietuviui jau seniai buvo apkrėskytai.

Pagaliam, žodynėlyje gali būti užrašyti anomet Narevo pakrantėse vartotų abiejų baltų kalbų — jotvingių ir lietuvių — žodžiai. Žodynėlio sudarytojas galėjo tų kalbų neskirti, jas painioti, juoba kad jos abi čia iš tikrųjų, matyt, buvo gerokai sumištos.

Šiaip ar taip, žodynėlis yra labai reikšmingas Narevo (Nauros) pakrantėse anomet gyvenusio baltų etnos kalbinis paminklas, kurį reikia toliau tyrinėti. Tai padaryti sunkina netikslī fiksacija ir ypač originalo netekimas, kurį reikia labai apgalvoti. Nepagarba knygai, netolerancija ir žmonių tamsumas padarė mokslui nepatįsoma žala.

(„Mokslas ir gyvenimas“, 1984 m. nr. 5)

Gerai navigatoriai mūsų dar neištirtame vandenyne

Smuikai ir fleita „Margučio“ koncerte

Atrodytų, kad negali būti grynesnės, „abstraktesnės“ muzikos, negu tos, kuri parašyta smuikui arba fleitai. Gal dėl to š.m. kovo 17 d. tiek daug Chicagos lietuvių pasiliko namie, manydami, kad jiems tokios muzikos koncertas praskambės „sausai“ ir „nuobodžiai“. Bet jei jie būtų šitokiam išankstiniam nusistatymui nepasidavę ir į Jaunimo centre surengtą Margučio koncertą atėję, tikriausiai jiems tos dvi „čirpinimo ir švilpavimo“ valandos būtų prabėgę lygiai taip pat maloniai, kaip ir tam šimtui su viršum klausytojų, kurie gero koncerto nepabūgo ir iš jo išėjo galbūt netgi tą ar kitą jo atlikėją „išmilyję“.

Kita vertus, kam gi smuiko arba fleitos iš anksto bijotis? Tiesa, kamerinė muzikoj tai aristokratiški instrumentai, o šiuolaikinę elektronizuotą estradą jiems vietos nėra, tačiau jų šaknys — laudyje ir jos mene: be skripkos neapsieidavo jokia to vardo verta kaimo kapela (ar sodžiaus vakaruška), o fleita savo ištakose susisiečia su piemenėlio švilpynu...

Šiam koncertui „Margučis“ (t.y. Petras Petrutis) susikvietė keturis instrumentalistus: smuikininkus Dana Pomerancaitę ir Jurį Mazurkevičių, fleitininkę Astą Šepetytę ir (akompaniatoriaus rolėje) pianistą Dariusį Lapinską. Tokiam ansambliui pilna sudėtim literatūros beveik nėra, todėl jis pasirodė dalinėmis kombinacijomis: du smuikai su fortepijono palyda ar be jos; smuikas ir fleita; smuikas ir fortepijonas; fleita ir fortepijonas. Dėl šios priežasties programa susidėjo ne iš trijų ar keturių stambesnių veikalų (kaip standartinuose kameriniuose koncertuose tai įprasta), o iš keturiolikos smulkesnių gabalų, tarp kurių kaip tyčia karaliau... šokis, ar tai užsimaskavęs J. S. Bacho siuitos stilizacija, ar tai prasišverdamas Pablo de Sarasatės saloniniame folkloro. Šiaip ar taip, publika ryte

„Margučio“ koncerto, įvykusio 1985 m. kovo mėn. 17 d. Jaunimo centre, Chicagoje, programos atlikėjai. Iš kairės: Yuri Mazurkevich, Asta Šepetytė, Dana Pomerancaitė-Mazurkevich ir Dariusis Lapinskas. Nuotrauka V. Jasinevičiaus

jo kiekvieną smičiaus potepi, kiekvieną sidabrinės sošėlės sučiulbėjimą...

Pradėkime nuo A. Šepetytės, kuri turbūt labiausiai pavergė klausytojų širdis savo akivaizdžia jaunyste, virtuoziniu šmaikštumu ir — nepaskutinėje vietoje — inteligentišku grožiu. Solinės fleitos menas populiarumo prasme šiuo metu pergyvena tam tikrą renesansą, ir tai daugiausia dėka dviejų vyrų, kurie (lygiai kaip ir Luciano Pavarotti arba Placido Domingo) yra tapę „superžvaigždėmis“ koncertinės ir plokštelinės pramonės danguje: Jean-Pierre Rampal ir James Galway. Šitie du koncertinės salės ir diskografijos milžinai yra standartas, pagal kurį šandien lyginamas kiekvienas fleitos aspirantas. Jų meistriškumo fone A. Šepetytė kelias dar gana ilgas: pvz., E. Kohlerio pjesėje „Papillon“ jos fleitinė peteliškė skrajajo truputį apsilbausiusi, lyg prisisiurbus per daug tauraus nektaro, o Bacho h-moll siuitoje greito „tanciaus“ žingsniai dar buvo atsargūs, net sunkūs, be ano užtikrinto, ekstatiško

„pasileidimo“, kuris žymi virtuozizmo aukščiausią laipsnį. Tačiau muzikos studentui (o tokia Šepetytė dar tebėra) atsarga gėdos nedaro, bet, atvirkščiai, liudija jo rimtą neperžengtį esamų ribų. Progresuojančio studento atveju tos ribos vis plečiasi, ir nėra abejonės, kad kai Šepetytė vėl išgirsime už metų ar dviejų, jos techninė brilancija bus pasistūmėjusi dar keliais šuoliais į priekį. O Šepetytės muzikinę nuojautą ir sugebėjimą darniai bendradarbiauti kameriniame vienete galima jau ir dabar be rezervų pagirti: jos drauge su J. Mazurkevičium atlikta baroko meistro G. Ph. Telemanno (1681-1767) D-dur sonata ir drauge su D. Pomerancaitė atlikta to paties kompozitoriaus G-dur sonata buvo vienas viso koncerto gražiausių, brandžiausių momentų. Dana ir Juris Mazurkevičiai, priešingai, „vėtyti ir mėtyti“ smuiko meistrai, koncertavę ir premijas laimėję ne tik Sovietų Sąjungoje, iš kurios pasitraukė 1975 m., bet taipogi ir Šveicarijoje, Vakarų Vokietijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Anglijoje,

Belgijoje, Australijoje, Japonijoje, Hongkonge, Kanadoje bei JAV. Tai vad. „tarybinės smuiko mokyklos“ atstovai. Apie šią mokyklą tegalima tik gero pasakyti. Kai sovietinė smuiko mokykla susijungia su tarybine „visuomeninės santarvos“ mokykla, gaunasi masinis talentingų žmonių veržimasis į Vakarų... Tuo keliu Vakarų neseniai praturtino Viktorija Mulova, kiek anksčiau — Godonas Kremeris (šiuo metu gal pats iškiliausias jaunesnės kartos smuikininkas pasaulyje), o dar anksčiau ir mūsų Mazurkevičiai. Ir kiek dar tuo keliu žengs virtuozų ateity!... Taigi, sovietinių smuiko ir politikos mokyklų kombinacija — neišsenkantis „Pagalvinių“ šaltinis Vakarams. O jei prieš smuiko mokyklą dar pridėsim sovietinės celių, pianistų, dirigentų mokyklas, gausime kone visą Vakarųose gyvenančių pasaulinių muzikos meistrų panteoną...

Tiesa, Mazurkevičiai priklausė, jei ne pirmajai ir gal net ir ne antrajai pagal visapūsę kokybę rangą virtuozų klasei, tai bent tajai visiškai gerbtinai, iš

kurios geriausios konservatorijos semiasi dėstytojus, o geriausi orkestrai — koncertmeisterius. (Nuo šių metų rudens Mazurkevičių laukia profesūra Bostono universiteto Muzikos mokykloje.) Šiam koncertui jiedu, kaip minėjom, pasirinko (šalia barokinių kūrinių, atliktų kartu su A. Šepetyte) daugiausiai romantinio pobūdžio numerius, „mušančius“, taip sakant, „ant efekto“, ir klausytojų jie šia prasme neapvylė. Kas gi gali atsispirti „verkiandžio smuiko“ garsams, išsiliejančioms čigoniško, ispaniško ar slaviško (o bisui — dar ir orientališko) kolorito gijomis! Tik Mazurkevičių smuikai ne tiek verkė, kiek pilnu balsu raudėjo. Net ir aukštosios gaidos pas juos ne subtilūs stūlieliai, o ryškios vaivorykštės. Jų tonas — ne saldus ir plonas, bet sultingas ir sodrus. Kai kuriuose greituose pasaužuose pasitaikė vienas kitas nešvarumas. Gal tai padarė nešimtaprocentinės koncentracijos, nes J. Mazurkevičiui reikėjo dar tą patį vakarą atsirasti Bacho festivaly Urbanijoje ir todėl jam ir rūpėjo „nepasivėluoti į traukinį“ (iš tiesų, į autobusą).

Kaip ten bebūtų, kitą sykį norėtusi šią smuikininkų porą išgirsti ilgesnio metražo veikaluose, kurių atlikimas leistų įvertinti ne tik jų techninius sugebėjimus, bet ir jų struktūrinę muzikinę interpretacijos nuovoką, šiuokart negavusią daug progos pasireikšti.

Pianisto Dariaus Lapinsko palyda, nors ir be virtuozinio blizgesio, buvo visur solidi ir prie solistų intencijų prisiderinusi. Toks sąžiningas bendradarbiavimas ir lauktinas iš akompaniatoriaus, kuris patsai yra neeilinis kompozitorius.

Smuiko ir fleitos repertuaras — platus okeanas, kuriuo, tikimės, Pomerancaitė, Mazurkevičius ir Šepetytė — drauge arba atskirai — mus dar ne kartą paplūdkys sandariais ir patikimais savo laivais!

M. Dr.

Tradicija politiniame gyvenime

(Atkelta iš 1 psl.)

Prieš tai atkreipkime dėmesį dar į vieną PLB vaidmenį, kuris eina iš šios organizacijos prigimties. PLB uždavinys yra pagelbėti lietuviams pasaulyje visuose jų reikaluose. Jos uždavinys yra įkurdinti lietuvių visose pasaulio plotėse. Ir reikia pasakyti, kad PLB šioje srityje savo vaidmenį supranta ir atlieka. Lietuvių kalbos išlaikymas jaunojoje kartoje, pasaulinės dainų ir šokių šventės iš tikrųjų kuria pasaulinę lietuvių. Tačiau yra ir kitų uždavinių, kurie paeina iš PLB prigimties ir kurių ji dar nėra išmėmusi. Vienas iš jų būtų ekonominės tarptautinės organizacijos pagrindų sudarymas. Tarpusavio ryšį turį lietuvių, bet gyvenančių visose pasaulio šalyse, natūraliai siūloma kaip gera dirva pasaulinei ekonominei lietuvių organizacijai. Gyvendami skirtingose ekonomijos kraštuose ir turėdami tarpusavio ryšį, lietuvių galėtų būti natūrali tarptautinės prekybos organizacija.

Grįžkime prie mūsų tiesioginės temos apie tradicijos reikšmę politikoje. Gali kilti klausimas, ar šių tradicijų veiksmų pasmus nėra per daug. Ar jie savo skirtingais bruožais ne tiek padeda lietuviškai politikai, ar gal jai kenkia.

Leškant atsakymą į šį klausimą, verta susiprasti, kas iš tikrųjų yra politinės realybės sritis. Kokio pobūdžio yra ta vienybė, kurią kuria politinė veikla? Ir reikia įsisąmoninti, kad politinė vienybė yra santykių vienybė. Tai nėra medžiaginė vienybė. Tai nėra net biologinė vienybė, bet yra savaimingų žmonių veiklos vienybė. Tomas Akvinietas, mąstydamas apie įvairias buties vienybes randa reikalo pastebėti, kad tvarkos vienybė yra mažiausia iš vienybių (*Summa contra gentes*, II kn. 58 skyrius). Politinė vienybė yra tik tvarkos vienybė.

Teisingas politinės vienybės supratimas nereikalauja absoliutinės vienybės. Su tokiu reikalavimu išėjusi totalistinė valstybė buvo istorinės praktikos atmesta. Dėl to, jeigu mes lietuviškoje visuomenėje turime tam tikros tradicijų įvairybę, vien dėl to nereiktų jų bodėtis. Reiktų jų bodėtis, jeigu jos iš esmės viena kitai kenktų arba brautųsi viena kitos sritį.

Pažvelkime šiuo klausimu į visas tris tradicijas. Visų pirma į Vliką. Jis savo prigimtimi neturi pagrindo kištis į PLB veiklą. Ir ta prasme jis nėra jai kliūtis. Santykių su Alto Vlikas stovi sąjungininko santykių ir taip pat gali apsieiti be trinties.

Sunkiau yra su Alto ir Bendruomenės santykiu. Jų sritis tampriau liečiasi ir yra reikalingos tikslesnio jų prigimčių supratimo, kad būtų išvengta trinties. Tiek Altas, tiek JAV Lietuvių ben-

druomenė yra Amerikos piliečiai. Jos abi įtaigauja JAV vyriausybę ir renka aukas iš tų pačių lietuvių. Tačiau politinė išmintis čia reikalauja kantrybės, kad būtų išsaugotos tiek vienos, tiek kitos šių veiksmų būdingos vertybės. Altas turi ilgametį vardą Amerikos valdžios įstaigose, daugiau pusės šimto metų senumo. Tokio vardo įsigijimas nėra trumpu laiku pasiekiamas. Ir būtų neprotingas politinės vertybės ekvivalmas tos tradicijos atsisakyti.

Negalima neigti politinio vaidmens JAV Lietuvių bendruomenė. Jis ypač gali būti veiksmingas JAV rinkimuose. Tačiau nereikia praleisti iš akių, kad Bendruomenės ryšys su Lietuvos nepriklausomybe nėra toks konstitucinis kaip Alto ir Vliko. Gali atsitikti, kad ALB visai teisėtai gali užimti tokią poziciją, kad jai atrodys tiksliau nekovoti už Lietuvos nepriklausomybę, išsinant net iš nuro pagelbėti konkreitiems lietuviams Lietuvoje. Ir tokia situacija yra labai galima netolimoje ateityje. Gali Sovietų Sąjungoje įvykti kai kurių pasikeitimų, kurių dėka Lietuva galėtų įgyti tam tikros autonomijos ir daugeliu atrodys patikima šitokia būklė priimti. Ir tada atsirastų realus pavojus atsisakyti Lietuvos nepriklausomybės. Tuo tarpu šitokiam tikslui išimtinai sukurtas Altas bus laisvas bent kokiose aplinkybėse toliau kovoti už Lietuvos nepriklausomybę.

Teisingai suprantant skirtingas prigimtis Bendruomenės, Alto ir Vliko yra pagrindu šiuos tradicinius veiksmus laikyti naudingais lietuviškoje visuomenėje išsivijoje. Tačiau saktant, reikia grįžti prie pagrindinio politinės veiklos bruožo, būtent, kad ji yra aktualaus veikimo ir aktualiu visuomeninių uždavinių sritis ir kad tradiciniai veiksniai čia gali vaidinti tik pagalbinį vaidmenį. Reikia aktualių politikų, kurie sugebėtų laisvai ir tiksliai naudotis tradiciniais politiniais veiksniais.

Kultūrinė kronika

• Jeronimo Kačinsko kompozicijos buvo grojamos Nashua, New Hampshire, viešosios bibliotekos suruoštame koncerte šių metų kovo mėn. 24 d. Visuomenė atvirą koncertą biblioteka suruošė, pasinaudodama Charles Zylonis Trust Fund lėšomis. Programą atliko Nashua Symphony Chamber Players, tarp kitų kompozitorių kūrinių pagrodomi Kačinsko „Lietuviškąją siuitą“ ir „Keturias miniatūras pučiamiesiems“. Koncertas įrašytas į juostelę, kad juo ir toliau galėtų pasinaudoti vietinė lietuvių bendruomenė.

Kompozitorius Jeronimas Kačinskas, kilęs iš Viduklės, studijas baigė Klaipėdos konservatorijoje. Dirigavimą ir kompoziciją studijavo Prahėje, o vėliau dirbo mokytoju ir dirigentu Lietuvos valstybinėje operoje ir filharmonijos orkestre. Po karo įsikūręs Bostone, Kačinskas tebedėsto kompoziciją ir dirigavimą Berklee College of Music. Yra dirgavęs Polymnia Choral Society, lietuvių chorui Augsburgėje ir Melrose simfoniniam orkestrui Massachusetts. Pastaruosius 35 metus yra buvęs Šv. Petrus parapijos vargonininku South Bostone.

Jo muzikinė kūryba itin gausi — 6 simfoniniai veikalai, 17 kamerinės muzikos kūrinių, 10 stambių chorinių kompozicijų, be to, koncertai ir dainos. Nemazai jo kūrybos buvo sunaikinta per Antrojo pasaulinio karo bombardavimus. Sulaukęs 77 metų, kompozitorius Jeronimas Kačinskas tebėra veiklus. Lietuviai jį pagerbė 1983 m. jam paskirta LB Kultūros tarybos muzikos premija.

• Jono Rūtenio šv. Kazimiero jubiliejinį metų progą parašyta dviejų veiksmų drama „Portretas“ bus statoma Sidnėjaus lietuvių teatro „Atžalos“, kuriam, a.a. Pauliui Rūteniui mirus, šiuo metu vadovauja aktorai Ksana Daugavietytė ir Julius Damas.

Įspūdžiai po kreivuoju tiltu

Šių metų kovo mėn. 10 d. Chicagos skautai pasirodė su vienaveiksniu Balio Sruogos, kaip jis pats vadina, „niekniekiu“ Jaunimo centro scenoje. 1942 m. užgavėnių nuotakas vaizduojantis vaizdelis buvo parašytas vokiečių okupacijos metu jaunimo dramų studijai, proginis šokas moksleivių-gimnazistų scenai. Niekad mes neturėjome per daug tinkamų jaunimo scenai veikalų, o dabartinis jų trūkumas tiesiog skandalingas. Kaip ten bebūtų, būdamas grynai proginis, šis vaizdelis neįeina į Balio Sruogos kūrybinį lobyną, likdamas tik atsitiktiniu plunksnos brūkštelėjimu. Taip jį reikia sutikti, priimti ir vertinti. Vokiečių okupacijos metais Kanapinio kova su Lašiniu Sruogos kontekste priminė nuolatinės užgavėnės okupatoje Lietuvoje. Vyresniajai kartai yra suprantamos maisto kortelės ir jų „apkarpymas“, bet jaunesniesiems reikėjo kiek plačiau atskleisti programoje platesniu lietuviškų užgavėnių aprašymu. Režisieriaus rankoje veikalas atgimsta (kartais ir miršta), įgaudamas naujas spalvas, formas, garsus. Ir šiuo atveju gana statiškas vaizdelis buvo papildytas, pagyvintas judesiu, muzika ir nepaprastai kruopščiai ir skoningai paruoštais kostiumais.

Visų pirma, nereikia į šį pastatymą žiūrėti kaip į nepasiekiamą teatro viršūnę, bet daugiau kaip į auklėjamąjį vaidmenį išryškintą ansamblį. Ne profesionalai jį atliko, nors pačiame pastatyme buvo jauciamas profesinis Dalios Sruogaitės-Bylaitienės priėjimas. Net aštuoniolika jaunų scenos mylėtojų dalyvavo šiame ansamblyje su gera lietuviška tarsena ir disciplina. Iš šio spektaklio tačiau negalima spręsti apie vaidybinių gabumų ar ateities talento išsivystymą, tačiau mus džiuginą jaunų žmonių entuziazmas ir meilė scenai. Linkėtina, kad ši graži grupė ir toliau blykstelėtų teatriniu polėkiu, o Chicagai verkiant reikia teatro, ypač jaunimo teatro. Gal tai ir svajonė, jei kada nors galėtume išgirsti: „Kai gerai, kad ir mes, čikagiškiai, turime savo teatrą“.

Čia duodame paimtą iš programos vaidintojų sąrašą: Aušra Jasaitytė, Renata Ramanauskaitė, Nida Gleveckaitė, Vaiva Vėzytė, Vytas Saulis, Tomas Glavinskas Alida Vitaitė, Lina Meilytė, Sigitas Gudis, Andrius Valaitis, Andrius Stankus, Aleksandra Gražytė, Aras Tijiūnėlis, Viktoras Puodžiūnas, Taga Gleveckaitė, Andrius Dapkus, Jūratė Jankauskaitė, Jonas Gražys. Dainininkės: Malvina Jonikienė, Halina

Chicagos skautų-ėjų ansamblis, suvaidinęs Balio Sruogos „Užgavėnės bendrabutyje ties kreivuoju tiltu“ š.m. kovo mėn. 10 d. Jaunimo centre. Ieilė: Taga Gleveckaitė, Jūratė Jankauskaitė, Lina Meilytė, ansamblio vadovė Alina Ramanauskienė, Alida Vitaitė, Renata Ramanauskaitė, rež. Dalia Sruogaitė-Bylaitienė, dail. Ada Sutkuvienė, Nijolė Balzarienė. II eilė: Tomas Glavinskas, Vytas Saulis, Aušra Jasaitytė, Aleksandra Gražytė, Aras Tijiūnėlis, Vaiva Vėzytė, Nida Gleveckaitė. III eilė: Viktoras Puodžiūnas, Jonas Gražys, Andrius Dapkus, Sigitas Gudis, Andrius Stankus, Andrius Valaitis. Nuotrauka Jono Tamulaičio

Molejienė, Bronė Stravinskienė, Birutė Vindašienė, Aldona Underienė, Dana Varaneckienė ir Bronė Variakojienė. Kostiumus ir scenovaizdį padarė dail. Ada Sutkuvienė pagal Vytauto Landsbergio „Lietuvių folkloro teatro“ nuotraukas. Užgavėnių kostiumai ir kaukės atlikti, remiantis etniniais liaudies pavyz-

džiais. Liaudies motyvais sukurtas A. Nako muzika, šokiai ir moterų chorėlis papildė ir pagyvino statišką vaizdelio trūkumus. Aplamai, atskiri teatriniai elementai buvo sujungti į visumą, sudarydami žiūrovui žaismingą įspūdį. Toks pastatymas jaunimo scenoje, tinkamas jaunų teatrojų elemen-

tariam scenos auklėjimui, teatrinei disciplinai ir lietuvių kalbos bei tautos pratyboms, yra sveikintinas ir teigiamas reiškinys mūsų visuomenėje. Kalbant apie skautų talentų pirmoje vakaro dalyje, rengėjams reikėjo pagalvoti apie tinkamesnę vakaro programą. Pavadinimas „popietė“ dar neatpalaiduoja